

A kilencven éves Tóth Mária íróő köszöntése

Ez alkalommal nagyon ritka lehetőség adatott meg a Nyugati Jelennek: 90. születésnapja alkalmából egy olyan országos hírű, ma is alkotó íróő köszönthet, aki nemcsak hogy Aradon született, de itt él ma is.

Tóth Mária, aki 1933. április 6-án városunk egyik külvárosi negyedében látta meg a napvilágot, **valódi aradi író**, nemcsak anyyiban, mint az a sok itt világra jött híresség, akivel annyit dicsekszünk, pedig őő legtöbb esetben elismertségük idejére már teljesen el is szakadtak innen.

Igaz, Tóth Mária sem itt vált íróvává, munkahelye hosszú évtizedekig Bukarest, de Araddal állandó a kapcsolata, s idős korára visszatér ide, művei jó részében pedig– amint ezt egyik kritikusa is megállapítja –, akárhonnán indul, és akárhova érkezik, szülőföldje valamilyen formában, ha csak emlékfoslány gyanánt is, biztos megjelenik.

„Mint novellistát és regényíróő a legjobb anyagból gyúrták– méltatta őő Böszörményi Zoltán az Irodalmi Jelen Nagydíj átadásakor nemrég, 2021-ben –, tehetsége, kitartása, a kisember szeretete átsugárzik írásain. A mindennapiból teremt szenvedéllyel és erővel újat, izgalmasat, elgondolkodtatóő.”

Napjainkig 30 önálló könyve jelent meg, az első novelláskötete 59 éve, 1964-ben (*A küszöbön túl*) az utolsó, *Kisjézus inge* című prózai írásokat tartalmazó 2015-ban. Írásaival most is jelen van olyan rangos irodalmi folyóiratok-

ban, mint a Helikon, a Székelyföld vagy a Látó. Aradi vonatkozásban a 3Havi Szemle, a Szövétnek, az Irodalmi Jelen közölt tőle írást vagy művéről ismertetőt.

Regényeiben, elbeszéléseiben magával ragadó realizmussal mesél– tempósan, ráérősen, kitérve az adott helyzet apró részleteire. „Talán valóban aszszonyi szem kell az élet sok apró mozzanatának, köznapi eseményének megfigyeléséhez, de lereagálásához, ábrázolásához, művészi bemutatásához sajátos, egyéni írói tehetség szükséges” – írja róla egyik kritikusa.

Történeteinek révén hétköznapi, nem hibátlan hősei személyes ismerőseinkké válnak, aggódunk értük, vagy viselt dolgaikért megharagszunk rájuk, mint valóban létező szomszédjainkra, barátainkra.

Műveinek jó része valamilyen formában az emlékein alapul. Az aradiak számára a gyermek- és ifjúkorát idéző írások az érdekesebbek, ezekben városunk mára eltűnt városrészei, épületei válnak újra láthatóvá, ilyen az egykori cukorgyár környéke, „ahol akkor az épületekből – innen is, onnan is – sűrű gőzpára csapódott ki az őszi világba, ahol csövekből melasz csepegett, ahová nagy halomba a répa héja, a borhót hullott. Ettől az egész környéken minden és mindenki ragacsos cukorszagú volt.” Kirajzolódnak a hajdani iskolák, mint az egykori zárda vagy a Kálvin utcai „vegyes líceum” s számos közismert személyiség arca bővül eddig nem ismert vonásokkal.(Gnadt János-, Ficzay Dénes-, Berthe Nándor-, Juhász Zoltán-, Blanka nővér vagy Gruber Ernő).

Számomra abszolút újdonság volt, amit Gruber atyáról írt a Helikon 2022-es március számában. Ebből idéznék:

„Hittanórát is beiktattak a tanrendbe, jött egy ősz hajú, öreg pap, kezében egy dobozban színes kréta, azokkal rajzolta fel a fali táblákra a bibliai jeleneteket. Nekem soha senki nem mondott esti mesét, ezt az úrt töltötte be Gruber páter.

Egyszer gondoltam egy nagyot, és kibattyogtam a magas katedrához, odaültem, mert éreztem: érintkezésbe kell lépnem Gruber páterrel. Jó erősen megfogtam a reverenda alját, az érzelmek belőlem átviharzottak az öreg papba, aki kezével rásimított szőke hajamra. Ez új és ismeretlen érzést hozott nekem. A falitáblánál én tartottam Gruber páter keze alá a krétás dobozt. Az osztály elfogadta ezt az intimitást. (...) Otthon, a konyhában felmondtam az öregasszonyoknak, amit a falitáblán láttam. Szájtátva hallgatták. Azt hiszem, ez volt az a történet, ami megalapozta írói tehetségemet.”

Az író színtelen kifogyhatatlan az ehhez hasonló a mindennapi események elmondásában—írja az egyik értékelője— művészetének nagyítólencséjén keresztül a hétköznapi dolgok különös jelentőséget kapnak, és ezek valóban fontosak, hiszen ebből áll össze az életünk. Nála egyébként a hétköznapok sok gondja bajorja elviselhetőbbnek tűnik, mint a valóságban. Lehet, hogy az élet dolgai valóban sokkal egyszerűbbek, kibírhatóbbak annál, mint ahogy eddig tudtuk?

Önmagáról, céljairól néhány évvel ezelőtt egy interjúban így beszélt: „Mindig fixa ideám volt, hogy öregkoromra visszatérjek Aradra. (...) A húgom házában kertjében építettek nekem egy kis házat, amit én a bukaresti lakásom eladása után belaktam. (...) Úgy érzem, hogy végre itthon vagyok, éjjel háromkor hallom a kakasok kukorékolását, hallom Vodka, a húgom kiskutyájának ugatását, ezek hozzátartoznak már a hétköznapijaimhoz. Legjobban a hétköznapi apróságokat élvezem, amelyek teljessé teszik az életet. Minden este papírra vetem, hogy másnap mit fogok írni, tehát most is írok. Élezem, hogy közelebb kerültem a magyar kultúrához is, irodalmi folyóiratokat járatnak nekem, itt mind a tévében, mind a rádióban csak magyar beszédet hallok és ez igenis éltet engem”. Nagyon reméljük, hogy mindezt napjainkban is így gondolja.

Mi, aradiak, születésének kilencvenedik évfordulója alkalmából a lehető legjobbakat kívánjuk neki, hogy még sokáig büszkélkedhessünk „a mi írónkkal”!

Piroska Katalin

Nyugati Jelen, 2023. április 6.